

Материалноправни и процесуалноправни аспекти на производствата, свързани с потребителски кредити (анализ на практиката на националните съдилища и на Съда на Европейския съюз)

Съдебната практика изобилства с казуси, свързани с неравноправни клаузи в договори за потребителски кредит, както и с неспазване на изискванията за форма и съдържание по Закона за потребителски кредит.

Как се решават възникналите материалноправни и процесуалноправни проблеми с оглед новата практика на СЕС и ВКС?

Как да подобрите практиката си, като надеждно защитите интересите на клиентите както при изготвянето на договорите, така и в представителството по делата за защитата от неравноправните клаузи?

На семинара ще бъдат обстойно обсъдени и въпросите, свързани с последните промени в правната уредба и в практиката на националните съдилища и на СЕС, включително какви са мотивите и целите на законодателните изменения, практическото значение на тези изменения с оглед правното положение на кредиторите и длъжниците, как се тълкуват и прилагат новите разпоредби и какви са цялостните последиците от приемането им.

Ще бъде разгледана връзката между проверката на съда за неравноправни клаузи и оценката на търговската практика на кредитодателя като нелоялна, както ще се обсъдят и правните последици от тази непосредствена връзка, както и как тя се отразява на правомощията на съда и страните в процеса.

Ще бъдат изведени тенденции за развитие на практиката и законодателството в сферата на защита на потребителите, които непосредствено предстоят, като ще се обсъдят текущи практически случаи.

Ще бъдат обсъдени и нужни промени за усъвършенстване на законодателната уредба, с цел ефективно функциониране на правото на ЕС.

Всеки, който има желание, може да предложи за обсъждане въпроси от своята практика или теоретичен интерес, свързан с темата, предварително на имейл: konstantinkun4ev@gmail.com

ПРОГРАМА НА СЕМИНАРА:

Модул 1 (14 юни 2024 г.): Уредба на защитата на потребителите и особености в заповедното производство.

1. Правна уредба на защитата на потребителите по договори за потребителски кредит, начини на тълкуване, обективен и персонален обхват

- Правна уредба на защитата на потребителите по договори за потребителски кредит на ниво ЕС и транспониращи разпоредби в българското законодателство, правила за тълкуване и прилагане им. Икономическа релативност.
- Особености във връзка с приложното поле и действие във времето на ЗЗП, ЗПК ЗКНИ, както и на Директива 93/13/ЕИО, Директива 2008/48/ЕО, Директива 2014/17/ЕС.
- Понятие за „потребител“ и „търговец“ по смисъла на Директива 93/13/ЕИО и ЗЗП – еволюцията в съдебната практика на СЕС във връзка с концепцията за защита на по-слабата страна и на уредбата на ЕС.
- Ако договорът е с наименование „стоков кредит“, сключен между финансова институция и едноличен търговец, това освобождава ли съда от задължението да събира и обсъжда доказателства дали е налице потребителски договор?

2. Особености на защита на потребителите в заповедното производство

- Цел и характеристики на заповедното производство. Изисквания за редовност и допустимост на заявлението.
- При длъжник с регистриран настоящ адрес в чужбина следва ли да се издава заповед за изпълнение по чл. 410 и чл. 417 ГПК? Ако бъде издадена в тази хипотеза заповед за изпълнение, допустим ли е искът по чл. 422 ГПК?
- Правни и икономически основания за създаване на доктрината за служебно задължение на съда да следи за неравноправни клаузи в практика на съда на ЕС.
- Специфика на правомощията на заповедния съд да следи за вероятна неравноправност на клаузи от договори за потребителски кредит, както и за нищожност на самия договор.
- Специфика на правомощията на заповедния съд да следи за неравноправни клаузи при подадено заявление, основаващо се на запис на заповед – чл. 417, т. 10 ГПК. Специфика на местната подсъдност при издаден запис на заповед.
- Съпоставка на правомощията на съда, произтичащи от принципа за ефективност и равностойност, във връзка с приложение на Директива 93/13/ЕИО и Директива 2008/48/ЕО.
- Длъжен ли е заповедният съд да следи за несъответствие на потребителския договор с изискванията на чл. 22 ЗПК и може ли съдът да прилага служебно прихващане на изпълнението по чл. 76 ЗЗД, съответно да изисква информация от заявителя за плащанията на длъжника?

- Допустим ли е иск по чл. 422 ГПК, ако преди подаване на заявлението за издаване на заповед за изпълнение за същото вземане вече е предявен отрицателен установителен иск?
- Допустим ли е отрицателен установителен иск в срока за възражение на заповедта за изпълнение?
- Нови моменти в уредбата във връзка със спирането и обжалването на незабавното изпълнението по реда на чл. 419 и чл. 420 ГПК.
- Особености на производството по чл. 423 ГПК и разграничение с иска по чл. 424 ГПК. Специфики във връзка с измененията на законовата уредба.

3. Правни последици от влизане в сила на заповедта за изпълнение

- Приложима ли е разпоредбата на чл. 117, ал. 2 ЗЗД в случай на влязла в сила заповед за изпълнение поради неподаване на възражение?
- Влязлата в сила поради неподаване на възражение в срок заповед за изпълнение по чл. 410 или чл. 417 ГПК прекъсва ли и спира ли давността за вземането? От кой момент се прекъсва давността?
- При неизпълнение на задължението за служебен контрол за неравноправни клаузи, може ли потребителят да предяви иск за преодоляване на силата на пресъдено нещо на заповедта за изпълнение в тази част, или същият е недопустим?
- Погасено ли е по давност вземането, ако от момента на издаването на заповедта по чл. 417 ГПК до момента на подаване на молба за образуване на изпълнително производство са изминали повече от 5 години, съответно 3 години за лихвите?
- От кой момент се счита прекъснатата давността, ако заявлението за издаване на заповед за изпълнение е отхвърлено и съдът е дал указание за предявяване на осъдителен иск, който е и предявен?
- По иск по чл. 422 ГПК при издаден запис на заповед тече ли в хода на процеса давността по каузалното правоотношение?
- Клауза за автоматично продължаване на договора за овърдрафт, изискуемост на главното и акцесорното задължение, размер на лихвата. Последици от неизпълнение в срок и от теглене над разрешения лимит при неразрешен овърдрафт.
- С каква давност се погасява осъдителният иск за връщане на недължимо платеното по недействителен договор или неравноправни клаузи и от кой момент тече тя? Как се определят разноските?
- Може ли да се претендира лихва за забава във връзка с даденото по неравноправна клауза, от кой момент се дължи и на какво основание може да се претендира лихва?

Модул 2 (16 юни 2024 г.): Особенности при сключването, съдържанието и недействителността на договора за потребителските кредити

Проблеми в прилагането на ЗЗП и ЗПК в светлината на правото на ЕС и практиката на СЕС и ВКС

- Предпоставки и изключения за приемане на дадени клаузи за неравноправни клаузи в договорите за потребителски кредит; еволюция на доктрината на „синия флумастер“.
- Правомощия на съда при приемане на клаузи за неравноправни във връзка с действителността на целия договор.
- При уговаряне на неустойка над предвидения предел в чл. 33 ЗПК как следва да процедира съдът - да намали до императивния максимум или да отхвърли иска изцяло? Допустим ли е евентуален иск по чл. 86 ЗЗД?
- Обвързан ли е съдът от предвидения праг на чл. 19, ал. 4 ЗПК във връзка с размера на възнаградителната лихва и може ли въпреки това съдът да констатира, че тя е в противоречие с добрите нрави, при съобразяване на какви критерии и какви са правните последици от това?
- Всяко нарушение на изискванията за шрифт на договора за потребителски кредит ли води до последиците на чл. 23 ЗПК, като същото изискване отнася ли се и за всички приложения към договора за потребителски кредит? Как процедират съдът и страните, за да установят нарушението?
- Следва ли в годишния процент на разходите да се включи застрахователната премия, таксата за разглеждане на документи, възнаграждението за поръчител, както и неустойка за недаденото обезпечение в триденен срок?
- При неправилно посочен ГПР, който е в отклонение от изискванията на закона, следва ли да се приложат последиците по чл. 23 ЗПК, като има ли значение съществеността на нарушението?

Модул 3 (16 май 2024 г.): Защита от неравноправни клаузи в исковото производство - процесуални аспекти

- Отрицателен установителен иск по чл. 439 ГПК и по чл. 124 ГПК за несъществуване на вземането, основание на иска, правен интерес, предмет на делото, разноски.
- При предявен осъдителен иск от цесионер ЮЛ за вземане на потребителя за връщане на недължимо платено по неравноправна клауза (което вземане е прехвърлено от потребителя на ЮЛ), прилагат ли се процесуалните правила за защита на потребителите? Гражданско или търговско е делото?
- Предявеният от длъжника отрицателен установителен иск прекъсва и спира ли давността за вземането, докато трае производството?
- Предявеният от кредитора иск по чл. 135 ЗЗД прекъсва ли и спира ли давността за вземането, докато трае производството?

- Допустимо ли е изменение на ОУИ в осъдителен иск по чл. 55 ЗЗД и допустим ли е ОУИ, при положение че вземането по договора е погасено изцяло или частично?
- До кога може да се прави възражение за неравноправни клаузи в исковото производство и следва ли да се конкретизира основанието?
- Правомощията на съда във връзка с информиране на страните, обсъждане на становищата им, разпределение на доказателствената тежест и служебно събиране на доказателства за установяване на евентуалните неравноправни клаузи и нарушения на директивата за потребителския кредит.
- Ако във влязло в сила съдебно решение по частичен иск или при частично уважен иск поради чл. 235 ГПК част от вземанията по потребителския договор са изцяло признати за основателни, в новото исково производство за останалата част от вземанията може ли страната да се позове на неравноправни клаузи?
- Подлежи ли на обжалване определение за спиране, постановено от първоинстанционен, въззивен или касационен съд поради отправено по реда на чл. 628 и сл. ГПК преюдициално запитване от друг съд?
- Какви са правомощията на въззивния съд при констатиране на евентуално неравноправни клаузи в договора? Какви са правомощията на касационния съд при констатиране на евентуално неравноправни клаузи в договора?

*******Разглеждане и обсъждане на практически случай:** влязла в сила заповед за изпълнение по договор за потребителски кредит, съдържащ клауза за неустойка, дължима заради неизпълнение на задължение на потребителя да предостави обещано обезпечение.

Препоръчителна правна литература:

Учебници и монографии:

1. **Калайджиев, А.** Облигационно право. Общо част. С.: Сиби, 2020
2. **Стоянова, П.** Договорът за потребителски кредит, С.2022
3. **Ганчев, Г.** Искова защита на индивидуалния интерес на потребителя, С.:2018
4. **Чернев, С.** Заповедно производство. С.: Сиби, 2020
5. **Ангелов, Н.** Заповедното производство в България и ЕС. С.2012
6. **Пунев, Б., Гигова, В., Николова, Б., Обретенова, М., Мусева, Б.** Промените в гражданския процесуален кодекс, С.2020
7. **Николова, Димитров, Машев, Хорозов, Градинарова, Обретенова, Колев,** Актуални проблеми на гражданския изпълнителен процес. С.2023
8. **Белазелков, Б., Йордански, Д., Пандов, В., Шопов, А.** Облигационно и международно право. Ръководство, достъпно на: http://vssold.justice.bg/bg/e-guide/Topic03_Contractual-IntLaw.pdf
9. **Белазелков, Б.,** Недействителност на правните сделки, С. 2023
10. **Пашке, М., Павлова, В., Пиперков, Т.** Европейско договорно право. Потребителски договори, С.2010
11. **Голева, П.** Търговско право. Търговски сделки. V допълнено и преработено издание. София: Нова звезда, 2018
12. **Попова, В.** Актуални проблеми на европейския граждански процес и част VII на ГПК, изд. Сиела, С. 2011
13. **Варадинов. О.** Нелоялни търговски практики в отношенията търговец – потребител. С.2014
14. **Пандов, В.** Международна компетентност по граждански и търговски дела“, монография, С. 2018
15. **Семов, А.** Приложно поле на Правото на ЕС. Определяне дали Правото на ЕС е приложимо - първа по време задача в правоприлагането. - книга, С.2023
16. **Семов, А.** Приложно поле на Правото на ЕС. Определяне дали Правото на ЕС е приложимо - първа по време задача или Кога се прилага Правото на ЕС? - наръчник, С.2023
17. **Семов, А.** Кога се прилага правото на ЕС? - учебник., С.2023
18. **Мусева, Б., Василева, Е., Костова, Д., Градинарова, Т., Фурнаджиева, М., Солакова, И., Калинова, С., Маринова, К.** Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси в ес част IV, С.2019

19. Георгиева, М., Попова, Ж., Пангелов, К., Райчева, М., Кирилов, Х., Дорич, А Янкулова, С., Стефанова-Камишева, Р., Чутуркова, К. Европейско гражданство вътрешни политики на ЕС част II, С.2019
20. Корнезов, А. Преюдициалното запитване до Съда на Европейския съюз, С.2012.
21. Арабаджиев, А; Костов, С; Корнезов, А; Попова, Ж; Танчев, Е. Националните съдилища и правото на ЕС, С.НИП, 2018.
22. Костов, С. Актовете на съда на Европейския съюз, С.2011.
23. Костов, С. Извъндоговорната отговорност на ЕС и на държавите членки, С.2017.
24. Корнезов, А. Отговорността на държавата за нарушаване на правото на ЕС, С. 2012.

Методология за решаване на казуси:

25. Таков, К. Как се решава частноправен казус. С. 2008
26. Стоименов, Д., Пунев, А. Гражданско и облигационно право. Ръководство по решаване на казуси. С.2023

Статии на български език:

1. Кунчев, К, Савов, Ф. Следи ли съдът за неравноправни и нищожни клаузи в заповедното производство? <https://www.challengingthelaw.com/obligacionno-pravo/neravnopravni-klauzi-zapovedno-proizvodstvo/>
2. Кунчев, К. Неравноправни ли са клаузи от потребителски договор за кредит, с които всички вреди от валутните промени и валутният риск са прехвърлени в тежест единствено на потребителя, <https://www.challengingthelaw.com/obligacionno-pravo/neravnopravni-klauzi/>
3. Кунчев, К. Актуални въпроси във връзка със съдебната практика на СЕС и ВКС по договорите за кредит, предоставени в швейцарски франкове, <https://www.challengingthelaw.com/obligacionno-pravo/neravnopravni-klauzi-2/>
4. Кунчев, К. Проблеми на заповедното производство. В сборника Предиизвикай изпълнителния процес!
5. Кунчев, К. Актуални проблеми, свързани с предстоящи тълкувателни решения за давността и поръчителството, достъпна на <https://news.lex.bg/актуални-проблеми-свързани-с-предсто/> , 2019
6. Кунчев, К. Особенности на защитата от неравноправни клаузи в заповедното, исковото и изпълнителното производство, достъпна на <https://news.lex.bg/>, 2020
7. Кунчев, К. Особенности при сключването и съдържанието на договора за потребителски кредит – част I., достъпна на <https://news.lex.bg/>, 2020
8. Кунчев, К. Особенности при сключването и съдържанието на договора за потребителски кредит – част II. – достъпна на <https://news.lex.bg/особености-при-сключването-и-съдържа-2/>, 2020

9. **Мангачев, И.** залогът на вземания по ЗЗД и ЗОЗ, достъпва на сайта <https://gramada.org/>
10. **Машев, Кр.** Сключване на договори за кредит за недвижими имоти на потребители при предварително установени от кредитора общи условия, достъпна на сайта <https://gramada.org/>
11. **Машев, Кр.** Закрилни норми за потребителите на кредитни услуги, уредени в Закона за кредитите за недвижими имоти на потребители (Обн., ДВ, бр. 59 от 29.07.2016 г.), достъпна на сайта <https://gramada.org/>
12. **Машев, Кр.** Потребителският кредит. Неравноправни клаузи, уговорени в договори за потребителски кредити. Преглед на съдебната практика, достъпна на сайта <https://gramada.org/>
13. **Терзиева, М.** Хипотези при договор за кредит, предоставян под формата на овърдрафт. В сп."Търговско и облигационно право", 2023 г., кн. 06.
14. **Торманов,З.** Проблеми на паричното задължение –възнаградителна лихва. Сп.“Пазар и право“ кн.4/1998.
15. **Топуров, П** – Неустойката за непредоставяне на обезпечение като скрито възнаграждение по договорите за потребителски кредит, Сборник 70 години закон за задълженията и договорите.
16. **Топуров, П.** „Нищожност на договорната клауза за възнаградителна лихва поради накърняване на добрите нрави“, сп. „IUS ROMANUM“, бр. 1/2019 г.
17. **Хорозов, Г.** Признаването на вземането от длъжника като основание за прекъсване на давността. "Търговско и облигационно право", 2022 г., кн. 11.
18. **Шопов, А.** Потребителските договори в българското право, Юридически свят. 2001, бр.1, като за процесуалните аспекти.
19. **Япаджиева, Т.** Спорни въпроси относно договорите за потребителски кредит в перспективата на съдебната практика, достъпва на <https://news.lex.bg/>
20. **Градинарова, Т.** Неравноправните клаузи в договори с потребители в заповедното производство – Търговско право, бр. 2, 2019
21. **Байрактарова, Цв.** Дискусионни въпроси във връзка с договора за банков кредит, достъпна на сайта <https://gramada.org/>
22. **Филипова, Д.** Защитата на потребителите и заповедните производства през призмата на правото на ЕС, достъпна на сайта <https://gramada.org/>
23. **Филипова,Д.** Силата на пресъдено нещо срещу силата на правото на ЕС, <https://news.lex.bg/>
24. **Драгиев, Д.** Правният режим на потребителските спорове съгласно измененията в ГПК от 2019 г. - "Т", 2020, кн. 01
25. **Голева, П.** Цесията и потребителят – длъжник , достъпна на сайта <https://gramada.org/>

26. **Димитров, А.** Относно понятието „потребител“ – практиката на СЕС, достъпна на сайта <https://gramada.org/>
27. **Александров, В.** Кратки бележки върху новото основание за издаване на заповед за изпълнение по чл. 417, т. 8 ГПК, достъпна на сайта <https://gramada.org/>
28. **Александров, В.** Актуални проблеми на заповедното производство, достъпна на сайта <https://gramada.org/>
29. **Асеникова, Д.** Преглед на съдебната практика по приложението на чл. 147, ал. 1 ЗЗД, достъпна на сайта <https://gramada.org/>
30. **Василев, Й.** Сроктът по чл. 147, ал. 1 ЗЗД в практиката на Върховния Касационен съд, достъпна на сайта <https://gramada.org/>
31. **Василев, Й.** Искът за защита на длъжника по чл. 424 ГПК
32. **Ганчев, Б.** Някои особености на допустимостта на иска по чл. 422, вр. с чл. 415 ГПК, достъпна на <https://www.challengingthelaw.com/grajdanski-proces/cesioner-ne-banka-isk-422-gpk/>
33. **Ганчев, Б.** Процесуално легитимиран ли е цесионерът, нямащ качеството банка, за предявяване на иска по чл. 422, респ. чл. 415 ГПК, при осъществено частно правоприемство след издаване на заповедта за изпълнение?, достъпна на <https://www.challengingthelaw.com/grajdanski-proces/cesioner-ne-banka-isk-422-gpk/>
34. **Гочев, Г.** Кратка бележка по приложението на разпоредбата на чл. 415, ал. 1, т. 2 ГПК, достъпна на сайта <https://gramada.org/>
35. **Георгиев, И.** Ефектът на арбитражния процес след започнало заповедно производство, <https://www.challengingthelaw.com/grajdanski-proces/arbitraj-zapovedno-proizvodstvo/>
36. **Драгиев, Д.** Допустимост на установителния иск по чл. 422 ГПК пред арбитраж, достъпна на сайта <https://gramada.org/>
37. **Петров, В.** Правомощия на заповедния съд при плащане, достъпна на <https://www.challengingthelaw.com/grajdanski-proces/pravomoshtiya-zapoveden-syd/>
38. **Петров, В.** Допустимо ли е изменение на отрицателен установителен иск в осъдителен? Сп. „Собственост и право“, 2023 г., кн. 10 <https://trudipravo.bg/izbrani-statii/izbrani-statii-ot-epi-sobstvenost/dopustimo-li-e-izmenenie-na-otritsatelen-ustanovitelen-isk-v-osaditeln/>
39. **Башов, С.** Връчване на съобщения и призовки на търговци и юридически лица по реда на чл. 50 ГПК, достъпна на <https://www.challengingthelaw.com/grajdanski-proces/vrachvane-chlen-50-gpk/>
40. **Тимофеев, И.** Връчването на заповед за изпълнение след изменението на чл. 411, ал. 1 ГПК(ред., ДВ, бр. 50-2015 г.), достъпна на <https://www.challengingthelaw.com/grajdanski-proces/vrachvane-zapoved-za-izpalnenie/>

41. **Първанова, Б.** За обжалваемостта на определението по чл. 423 ГПК, достъпна на сайта <https://gramada.org/>
42. **Пунев, А.** Защита на длъжника при проведено изпълнение по обезсилена заповед за незабавно изпълнение, достъпна на сайта <https://gramada.org/>
43. **Пунев, А.** Обемът на дължимото при предсрочна изискуемост на договор за потребителски кредит, достъпна на сайта <https://gramada.org/>
44. **Попова, И.** Потребителският кредит и неговата реална цена. – В: Научен алманах на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“. Серия „Икономика и стопанско управление“, 2005, № 3
45. **Пиронев, С.** Исторически бележки върху проблема относно вземането за лихва. – В: Електронно издание Предизвикай правото! 2019, 29 сеп. 2019. ISSN: 1314-7854. <https://www.challengingthelaw.com/obligacionno-pravo/lihvata-istoricheski-belejki/> (22.08.2022)
46. **Ганчев, Б.** Кои дела са граждански и кои търговски по смисъла на чл. 280, ал. 3 ГПК, публикувана на 18.05.2020 г. на сайта: <https://news.lex.bg/>
47. **Димитров, А** - Относно понятието „потребител“ – практиката на СЕС с акцент върху потребителското кредитиране, публикувана на сайта <https://gramada.org/>, 2019
48. **Димитров, А и Петров, Д.** – Дискусионни въпроси по прилагането на чл. 147 ЗЗД – сп. Търговско право, бр. 2/2018г.
49. **Димитров, В.** Актуални проблеми на погасителната давност в практиката на съдилищата, публикувана на сайта <https://news.lex.bg/>, 2022
50. **Иванов, Д.** Прекъсва ли частното изпълнение по реда на ЗОЗ погасителната давност относно обезпеченото вземане?, достъпна на gramada.org.
51. **Калайджиев, А.** За абсолютната давност, достъпна на https://news.lex.bg
52. **Коцев, И.** Електронно сключване на договор за ипотечен кредит и отражението му при вписването на ипотеки. В сп. "Търговско и облигационно право", 2022 г., кн. 09
53. **Конов, Т.** Aliquid novi et/vel animus novandi? – Theo Noster. Сборник в памет на гл. ас. Теодор Пиперков. С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 2014.
54. **Конов, Т.** Още веднъж за съотношението между договорна и деликтна отговорност и обезщетяването на неимуществени вреди- сп. Търговско право, 2012, бр.3
55. **Владиминова, К.** Относно качеството „потребител“ съгласно закона за защита на потребителите и европейското право. В сп. "Търговско и облигационно право", 2023 г., кн. 07, стр. 3
56. **Попова, В.** Допустимо ли е прихващане на две насрещни парични вземания в различна конвертируема валута? - Въпроси на търговското право. Сборник със статии и коментари. С.: НИП, 2015.

57. **Първанова, Б.** Законната лихва и погасителният ефект на частично плащане – чл. 76, ал. 1 или чл. 76, ал. 2 ЗЗД? – достъпна на <http://gramada.org/законната-лихва-и-погасителният-ефект/>, 2017.
58. **Първанова, Б.** Периодични плащания ли са вземанията за главница по договор за банков кредит? – сп. „Съдийски вестник“, кн. 2/2014.
59. **Русчев, И.** За изключителната неустойка и свързните с нея проблеми. Проблеми на намаляване на неустойката по граждански и търговски сделки. – Във: Съвременно право – проблеми и тенденции, Сиби, С. 2011
60. **Русчев, И.** Сключване на договори при общи условия. Проблеми в доктрината и практиката. – В: Търговско и конкурентно право, 2010, № 4
61. **Русчев, И.** Конкуренция между основанията за нищожност по чл. 26, ал. 1 и ал. 2 – процесуалноправни и материалноправни въпроси. - В: Търговско право, 2018, № 4
62. **Сифалерова, Г.** Договорът за потребителски кредит – сключване и съдържание. – В: Юбилеен сборник 15 години Юридически факултет. Пловдив. Университетско издателство Паисий Хилендарски, 2008
63. **Сукарева, З.** Потребителски договори. – В: Юбилеен сборник в памет на професор Витали Таджер. София. Сиби, 2003
64. **Таков, К.** Към въпроса за намаляването на неустойката. Сборник в чест на проф. Живко Сталев, 2005 г., стр. 391-446, достъпна https://www.geocities.ws/christian_takoff/articles/16_Neustojkata_Namaljavane.pdf
65. **Таков, К.** Към понятието „периодични плащания“. – сп. „Търговско право“, кн. 4/2011 г.
66. **Таков, К.** Неизяснени или неразглеждани въпроси във връзка давността. – Гражданско право. Правни научни изследвания. С.: Сиби, 2018.
67. **Градинарова, Т;** Издаване на европейска заповед за запор на банкова сметка в практиката на българските съдилища - сп. Бизнес право.С.,2019.
68. **Конов, Т.** От кога настъпва погасителният ефект на така наречената „съдебна компенсация“ и какви са обективните предели на силата на пресъдено нещо на решението, с което възражението за компенсация е уважено?, Сп. Търговско право, бр. 1-2/2020, с. 53
69. **Сърбинова, Д.** Компетентност при потребителски договори, самостоятелен раздел от коментар: „Регламентът „Брюксел I“, ред. проф. Н. Натов, Сиела, 2012, 168-202
70. **Сърбинова, Д.** Проверка на компетентността и допустимостта, самостоятелен раздел от коментар: „Регламентът „Брюксел I“, ред. проф. Н. Натов, Сиела, 2012, 292-306
71. **Сърбинова, Д.** Квалификация на понятието „потребителски договор“ при определяне на международната компетентност – Правна мисъл, бр. 3, 2012, 68-86

72. **Сърбинова, Д.** Взаимодействие между хармонизираната материалноправна и унифицираната стълкновителна уредба на потребителските договори в правото на Европейския съюз, сп. Търговско право, кн. 2, 2010, 61-79
73. **Сърбинова, Д.** Приложимо право към потребителските договори, съгласно Регламент Рим I, в: коментара „Регламент „Рим I”, ред. проф. Н. Натов, Сиела, 2009, 153-204
74. **Сърбинова, Д.** Допускане на изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела в Република България съгласно Регламент 44/2001 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела, в сборника „Международното частно право и някои разпоредби от Част седма на ГПК в светлината на Общностните източници“, Сиела, 2008, 76-107
75. **Сърбинова, Д.** Принципът за защита на икономически по-слабата страна като ограничител на автономия на волята при потребителските договори, в Автономия на волята в международното частно право, годишник на Сдружение на стипендиантите на Сасакава в България, Сиби, 2008, 117- 141
76. **Мусева, Б.** Защитата на търговията vs. защитата на потребителите, свързани дела C-585/08 и C- 144/09, сп. Европейски правен преглед, 2011, №1, стр. 204-219, статия, достъпна на:
<https://evropeiskipravenpregled.eu/%D0%B7%D0%B0%D1%89%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D1%82%D1%8A%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%8F%D1%82%D0%B0-%D0%B2-%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82-vs-%D0%B7%D0%B0/>
77. **Семов, А.** Задължението за съобразено с ПЕС тълкуване на вътрешните правни норми, достъпна на <https://news.lex>
78. **Димтрова, Д.** Един пример за ефекта от липсата на диалог между българските съдилища и Съда на Европейския съюз, 2023, достъпна на <https://evropeiskipravenpregled.eu/lipsatanadialog/>
79. **Голева, П.** Договорът за кредит на недвижим имот на потребител – В: Норма, 2016, № 8

Препоръчана съдебна практика:

1. **Костов, Ст.** Договори за ЕС • Съдебна практика, Сиби, С. 2023.
2. **Европейската комисия.** Насоки за тълкуването и прилагането на Директива 93/13 относно неравноправните клаузи в потребителските договори, С. 2019
3. **Папазова, И., Калчева, Т., Николова, В., Григорова, С., Георгиев, А., Корнезов, А.** Упражняване на правомощието на българските съдилища да отправят преюдициални запитвания до Съда на ЕС по гражданскоправни и търговскоправни въпроси, С. НИП, 2023.
4. **Мусева, Б.** Международно частно право – част I, С. 2018.

5. **Кунчев, К.** Закон за задълженията и договорите. Задължителна съдебна практика. Сключване и действие на договорите (чл. 1–25), С.: Сиби. 2015
6. **Кунчев, К.** Закон за задълженията и договорите. Задължителна съдебна практика. Недействителност на договорите, представителство, едностранни волеизявления (чл. 26–44), С.: Сиби. 2015
7. **Кунчев, К.** Закон за задълженията и договорите. Задължителна съдебна практика. Непозволено увреждане (чл. 45–54), С.: Сиби. 2017
8. **Кунчев, К.** Закон за задълженията и договорите. Задължителна съдебна практика. Неоснователно обогатяване и водене на чужда работа без пълномощно (чл. 55–63), С.: Сиби. 2017
9. **Кунчев, К.** Закон за задълженията и договорите. Задължителна съдебна практика. Действия на задълженията - изпълнение, неизпълнение, забава на кредитора (чл. 64–98), С.: Сиби. 2018
10. **Кунчев, К.** Закон за задълженията и договорите. Задължителна съдебна практика. Прехвърляне и погасяване на задълженията. Солидарност (чл. 99–132), С.: Сиби. 2019

Достъпни ресурси онлайн:

1. Практика на СЕС: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7052/bg/
2. Право на ЕС: <https://www.eubg.eu/>
3. Преюдициални запитвания от българските съдилища
<https://vss.justice.bg/page/view/8271>
4. “Е-читалня за адвокати” е достъпна в Портала за електронно обучение на НИП
<https://nij.bg/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/%D0%B5-%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D1%8F-%D0%B7%D0%B0-%D0%B0%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%B5-%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8A%D0%BF%D0%BD%D0%B0-%D0%B2-%D0%BF%D0%BE%D1%80-6354>
5. Сайт на доц. д-р Кристиан Таков <https://www.christiantakoff.com/>
6. Съдийски вестник: https://judgesbg.org/sadijski_vestnik/
7. Статии и книги на проф. Борис Яновски <https://judgesbg.org/e-books/>
8. Библиотека <https://www.sadebnopravo.bg/biblioteka>

22.05.2024 г.

Съставил: съдия Константин Кунчев